

KASBIY TA’LIMDA MUAMMOLI VAZIYATLAR ASOSIDA O‘QITISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Anorboyev Zulfiqor Baxodir o’g’li

Email:zulfiqoranorboyev7@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda kasbiy ta’lim jarayonida muammoli vaziyatlar asosida o‘qitishning didaktik imkoniyatlari, ta’lim oluvchilarning mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi va kasbiy muammolarni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, muammoli ta’limni tashkil etish bosqichlari, pedagogning yo‘naltiruvchi faoliyati hamda ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlar asoslangan.

Kalit so‘zlar: kasbiy ta’lim, muammoli ta’lim, didaktik imkoniyatlar, muammoli vaziyat, mustaqil fikrlash, kasbiy kompetensiya, pedagogik metod, tahliliy faoliyat.

Kirish

Zamonaviy kasbiy ta’lim tizimida ta’lim oluvchilarning nazariy bilimlarni o‘zlashtirishi bilan bir qatorda, ularni amaliy vaziyatlarda qo‘llash, muammolarni mustaqil tahlil qilish va maqbul yechimlarni ishlab chiqish ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan muammoli vaziyatlar asosida o‘qitish ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik yondashuvlardan biri hisoblanadi.

Muammoli ta’limda o‘quv jarayoni tayyor bilimlarni o‘zlashtirish bilan cheklanmaydi. Ta’lim oluvchilar muayyan muammoga duch keladi, mavjud bilimlarini tahlil qiladi, zarur ma’lumotlarni izlaydi va asoslangan xulosalar chiqaradi. Bunday faoliyat ularning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi va kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishga yordam beradi.

Asosiy qism

Muammoli vaziyatlar asosida o‘qitish — ta’lim oluvchilar oldiga muayyan nazariy yoki amaliy muammoni qo‘yish va uni mustaqil yoki hamkorlikda hal etish orqali bilimlarni chuqur o‘zlashtirishga yo‘naltirilgan didaktik jarayondir. Mazkur yondashuvning asosiy xususiyati ta’lim oluvchini faol bilish jarayoniga jalb etish va uning izlanish faoliyatini rag‘batlantirishdan iborat.

Kasbiy ta’limda muammoli vaziyatlar kasbiy faoliyatga oid topshiriqlar, amaliy holatlar, texnologik jarayonlardagi kamchiliklarni tahlil qilish va turli yechimlarni taqqoslash shaklida tashkil etilishi mumkin. Bunda topshiriqlar ta’lim oluvchilarning tayyorgarlik darajasi va o‘rganilayotgan kasb xususiyatlariga mos bo‘lishi lozim.

Muammoli ta’limning didaktik imkoniyatlari, avvalo, ta’lim oluvchilarda tahliliy fikrlashni rivojlantirish bilan belgilanadi. Muammoli vaziyatni hal etish jarayonida ular sabab va oqibatlarni aniqlash, dalillarni taqqoslash, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va o‘z qarorlarini asoslashga o‘rganadilar. Bundan tashqari, mazkur yondashuv mustaqil ta’lim, hamkorlikda ishlash va o‘z faoliyatini baholash ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham imkon yaratadi.

Muammoli vaziyatlar asosida o‘qitishni samarali tashkil etish uchun quyidagi bosqichlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Muammoli vaziyatni yaratish — kasbiy faoliyatga oid savol, topshiriq yoki muammoni taqdim etish.

Muammoni tahlil qilish — vaziyatning sabablarini aniqlash va mavjud bilimlarni faollashtirish.

Yechimlarni izlash — zarur axborotlarni to‘plash, fikrlarni taqqoslash va muqobil variantlarni ishlab chiqish.

Yechimni asoslash — tanlangan variantning afzalliklarini dalillar bilan tushuntirish.

Natijalarni baholash — yechimning maqsadga muvofiqligini tekshirish va faoliyat yuzasidan xulosa chiqarish.

Mazkur bosqichlar o‘qituvchining yo‘naltiruvchi faoliyati bilan uyg‘unlashganda, ta’lim oluvchilarning muammolarni hal etish jarayonidagi faolligi ortadi. O‘qituvchi muammoni hal qilish uchun tayyor javobni berishdan ko‘ra, yo‘naltiruvchi savollar, qo‘shimcha ma’lumotlar va tahliliy topshiriqlar orqali mustaqil izlanishni qo‘llab-quvvatlaydi.

Muammoli ta’lim samaradorligini baholashda faqat yakuniy javob emas, balki muammoni tahlil qilish, ma’lumotlardan foydalanish, yechimni asoslash va xulosalar chiqarish jarayoni ham hisobga olinishi zarur. Buning uchun aniq baholash mezonlari, amaliy topshiriqlar va refleksiv tahlil usullaridan foydalanish mumkin.

Xulosa

Kasbiy ta’limda muammoli vaziyatlar asosida o‘qitish ta’lim oluvchilarning mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi va kasbiy muammolarni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvni samarali amalga oshirish uchun muammoli topshiriqlarni kasbiy faoliyat bilan bog‘lash, o‘quv jarayonini izchil bosqichlarda tashkil etish va natijalarni aniq mezonlar asosida baholash lozim.

Shunday qilib, muammoli ta’lim metodlaridan maqsadli foydalanish kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirishning muhim didaktik vositasi bo‘lib, uning samaradorligini aniqlash uchun kelgusida tajriba-sinov tadqiqotlarini amalga oshirish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘RQ-637, 2020-yil 23-sentabr.
2. Dewey J. *How We Think.* Boston: D.C. Heath & Co., 1910.
3. Bruner J. S. *The Process of Education.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960.

4. Savery J. R. Overview of Problem-Based Learning: Definitions and Distinctions. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning.* 2006. Vol. 1, No. 1. P. 9–20.